

[12]

№ 445

STAN KOŚCIOŁA TAUROPILSKIEGO I PLEBANII
JEGO NA ROZKAZ JAŚNIE OŚWIECONEGO
KSIĄŻĘCIA JM. IGNACEGO JAKUBA MASSALSKIEGO
BISKUPA WILEŃSKIEGO CZASU GENERALNEJ
DZIEKAŃSKIEJ WIZYTY OPISANY W ROKU TYSIĄC
SIEDMSET OŚMDZIESIĄT TRZECIM

OPISANIE KOŚCIOŁA

Kościół tauropilski zbudowany od jks. Franciszka Raksimowicza¹ plebana taurogińskiego pod tytułem Świętej Anny w r. 1728; drewniany, dobry, reparacyi niepotrzebujący, z dachem nowym i więżą nową, czerwoną, malowaną, z krzyżem dużym nowym, zielono malowanym. Drzwi dwoje na zawiasach, pierwsze do babińca z zaszczepką i probojami, drugie do kościoła z zamkiem wewnętrznym. Okien z obu stron cztery, nad babińcem dwa, czyni wszystkich okien sześć, w ołów oprawnych. Kraty komunikujących przez cały w poprzek kościół z balasami. Ławek stolarskiej roboty z obu stron pośrodku kościoła 10. Suffit i pomost tarcicami dobrymi nowo wysłane. Ołtarz staroświecki snickerskiej roboty, częścią malowany, częścią pozłacany, w którym obraz ś. Anny. Na tymże ołtarzu cyborium staroświeckie, częścią malowane i pozłacane, z zameczkiem wewnętrznym, w którym pixis stannea cum operculo propter conservationem Sanctissimi chowa się.

SPRZĘT KOŚCIOŁA TEGO

		Waga		
		Grzywny	Łoty	¼ łota
Argenteryja	Kielich nowy, wszystek intus et extra pozłacany, patyną całą pozłacaną, waży	1	13	–
	Kielich staroświecki, wszystek także pozłacany, z patyną niecałą	1	10	–
	Vasculum srebrne intus pozłacane, cum operculo ad infirmos	–	20	–

[l. 121v]

¹ Rankr. – Raximowicza.

		Sztuki
<u>Aparaty</u>	Ornat czerwony, bogaty, z galonem i kwiatem srebrnym, z kolumną fioletową, mającą także kwiaty srebrne, z stułą, manipularzem, welum, bursą i palką	1
	Ornat zielony adamaszkowy w floresach białych, z kolumną czerwoną w kwiatach srebrnych, z stułą, manipularzem etc.	1
	Ornat fioletowy w paski białe, z stułą, manipularzem etc.	1
	Ornat czerwono-biały, z kolumną ceglastą, z stułą, manipularzem etc.	1
	Ornatów żałobnych 2, jeden maszystowy, z kolumną zielono-niebieską, drugi rol adamaszkowy, z stukami, manipularzem etc., N°	1
	Kapa światła sztofowa, z galonem złotym i z stułą, N°	1
<u>Bielizna</u>	Alba holenderskiego płótna z korunkami przednimi na astrachanii ceglastej	1
	Alb tkackich podlejszych	2
	Paski białe 2, humerałów 2, N°	4
	Tuwalni: jedna szwabska, wyszywana wszystka, 2 tkackie, sztuk	3
	Komża holenderskiego płótna z korunkami przednimi, druga tkacka, sztuk	2
	Komż do chorych 1, dla zakrystyjana 1, dla chłopców 2, sztuk	4
	Korporałów 3, puryfikaterzów 3, sztuk	6
Ręczników do ucierania rąk kapłańskich	3	
<u>Cyna, kość</u>	Krzyż cynowy nowy	1
	Lichtarzów nowych cynowych par 3, sztuk	6
	Łyżka cynowa do baptisterium	1
	Vasculum cynowe propter olea sacra cum triangulo	1
	Puszczałka cynowa nosząca do chorych	1
	Ampulek cynowych para 1, sztuk	2
	Puszka blaszana do chowania hostyi	1
<u>Księgi</u>	Mszał 1, ewangeliczka 1, agenda 1, sztuk	3
<u>Reszta sprzętu</u>	Bursa zielona z patyną cynową do chorych	1
	Chorałki procesyjnalnych starych	4
	Dzwonów 2, jeden z tych jest wzięty do dzwonnicy taurogińskiej, drugi przy tym kościele zostaje, N°	2
	Sygnaturka w wieży 1, przy ołtarzu dzwonek 1, przy bursie 1, N°	3
	Krzyżów do ołtarzów drewnianych	2
	Portatyl	1
	Baptisterium stare, ale formą dobrą robione, w którym kociołek mosiężny z wodą chrzestną chowa się	1

Cmentarz zewsząd dobrze oparkaniony, z jednymi wrotami.

W tym kościele żadnej nie ma obligacyi prócz parafijalnej. [l. 122]

Dawne notata świadczą, że kościół parochijalny tauropilski jest funduszu Jagiellońskiego i beneficium onemu nadane oraz a posterioribus regibus i sejmowe rady aprobowane, lecz successu temporis, po zakończeniu Imienia Jagiellońskiego, przeniesiony r. 1585 o pół mile do wsi Taurogin, a na miejscu kościoła kaplicę zbudowano. Miał ten kościół nadane od najjaśniejszych królów polskich folwarki dwa, jeden nazwany Kumsza, drugi Małduciszki, w jednym obrębie zostające o milę od plebanii tauropilskiej, między starostwem taurogińskim z jednej a starostwem łyngmiańskim z drugiej strony. Folwark Kumsza odłączywszy od plebanii, rozdzielili na drobne folwarki, które rozdali szlachcie w usługach dożywocie, nazwawszy nowemi nazwiskami od pierwszych dożywoćników w r. 1585. Potym niższą datą z plebanii starej uczyniwszy folwark, przyłączyli do plebanii nowej. Folwark drugi, pozostały plebański od podziału, oddali za przywilejem swoim Stanisławowi Pieńkowskiemu w dożywocie. Inne zaścianki rozdali innym dożywoćnikom r. 1604, jednak wyłączywszy z chłopami gruntu od folwarków na włók 30 [z] górą, przydali do folwarku nowego, nazwanego Tauropil. Fundusz autentyczny na pergaminie, inwentarze i inne dokumenta starej plebanii znajdowały się in archivo Venerabili Capituli, teraz zostają w dyspozycyi jw. jks. Kossakowskiego biskupa inflantskiego, kustosza katedralnego wileńskiego. O komportacyją pomienionych dokumentów proceder rok trzeci jak zaczęty w sądach asesorskich, lecz jeszcze nie możemy konkluzyi doczekać się.

PLEBANIJA

Czyli rezydencyja plebana taka jest w sobie. Budynek z białą izbą, z alkierzem, komorą i garderóbką dobry, z czworgiem drzwi na zawiasach, troje z zamkami wewnętrznymi, a jedne z klamką, zaszczepeką i probojami. Okien szklanych sześć w drzewo w laski oprawnych, piec kaflowy jeden. Naprzeciw przez sień kuchnia z spiżarnią, drzwi troje, jedne od sieni, drugie od kuchni, trzecie od spiżarni, wszystkie na zawiasach żelaznych, z zaszczepekami i probojami.

Piekarnia dla czeladzi przy wrotach od jeziora taurogińskiego, z komorą, przez sień naprzeciw warzywnia. Drzwi wszystkich w tym budynku czworo, na zawiasach żelaznych.

Browar de novo reparowany, z studnią nową i łaźnią dobrą, z dwojgiem drzwi, jedne do browaru, drugie do łaźni, z zaszczepekami i probojami żelaznymi. Przy tymże browarze chlewów 3 na świnie i podświnki znajduje się.

Świrny dwa nowe, jeden większy z gankiem, z dwojgiem drzwi na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem jednym wewnętrznym z zaszczepeką i probojami, słomą pod łopatę pokryty, drugi mniejszy, do niego także drzwi na

zawiasach, z zaszczepką i probojami; [l. 122v] trzeci świron stary, dawny, z gankiem na dwie kondygnacje, z dwójgiem drzwi na zawiasach, z zamkami wewnętrznymi, dranicami niedawno pokryty.

Na dziedzińcu między kościołem a plebaniją jest ogród fruktowy niedawny, ostrokołem i laskami stojącymi ogrodzony, gdzie drzewa młodego fruktowego znajduje się do 30. W tymże ogrodzie znajduje się syrniczka nowa na czterech słupach, dranicami kryta, drzwi do niej na biegunie, z zaszczepką i probojami.

Obora nowo zbudowana w kwadrat z nowego i starego drzewa, do której od dziedzińca wrota duże z desek, na biegunach, między chlewami pod jednym słomianym dachem, z zasuwką drewnianą, gdzie się znajduje stajnia i w tejże linii pod jednym dachem odryny dwie. W innych zaś liniach chlewów wielkich i małych na bydło 6, a siódma powieć na konie lub pojazdy. Przy tej oborze osobliwe wozownie pod jednym dachem słomianym dwie. Wrota do nich z desek, na biegunach, z zasuwkami drewnianymi.

Gumna dwa, jedno stare z osiecią, do niej drzwi na zawiasach, z zaszczepką i probojami, a wrota do gumna na biegunie, z zaszczepką i probojem. Drugie gumno nowe, z osiecią; do gumna wrota, a do osieci drzwi na biegunach, przy wrotach zaszczepka żelazna z probojami. Oba gumna słomą pod łopatę kryte. Na tymże gumnisku, idąc do gumna starego, po lewej stronie odryna nowa spora, słomą pod łopatę kryta, do niej wrota z desek, na biegunie, z zakrętką drewnianą.

OPISANIE KOPCÓW GRUNTU TEJ PLEBANII

Najprzód począwszy od kopca rogowego przy drodze do Taurogin idącej zostającego, prostym duktem idąc kopcami usypanemi aż do drugiego kopca rogowego, od pierwszego idąc do drugiego kopca rogowego, po lewej stronie zostają grunta tauropilskie, po prawej zaś szymkuńskie i plebanii taurogińskiej. Od drugiego kopca rogowego zachyliwszy na lewo, prostym trybem idąc do trzeciego kopca rogowego nad jeziorem zostającego (choć przez dawność czasu wierzch nadrujnowany, intus jednak w całości zostaje), po lewej stronie zostają grunta tauropilskie, po prawej plebanii taurogińskiej. Tego gruntu plebanii tauropilskiej antiquitas rachuje we trzech zmianach włók 3.

OPISANIE GRUNTÓW WIOSEK NIŻEJ WYRAŻONYCH

Wioska zwana Podworyszki blisko plebanii tauropilskiej, o kilkoro staj sytuowana, na plebańskim gruncie tauropilskim osadzona.

Wioska Alżutany, według starych inwentarzów na gruntu włókach sześciu osadzona, krom zaścianku plebańskiego. Według wymiaru r. 1725 [dn.] 11

iunii datowanego przez jp. Piotra Ciechanowicza czesznika smoleńskiego, administratora jezioroskiego [czynionego] znalazło się użytecznego i nieużytecznego gruntu z lasami włók mniej 15. Której wsi jedne końce sznurów opierają się o grunta strokińskie i salskie, z drugiego o grunta płauciskie i kiemieszkie, [l. 123] bokiem zaś graniczy z Gajweniami z jednej, z Szaudyniem kukuciskim, na jednosielu mieszkającym, z drugiej strony. Tej wioski niemało jest zabranego gruntu od dawnego czasu do Kiemiesza.

Wioska Żiezdrie według dawnych inwentarzów takż osadzona na gruntu włókach sześciu. Według zaś wymiaru przez wyż wspomnioną osobę czynionego, krom zaścianku Szerejkiszek, znalazło się włók mniej 17. I ta wieś, mająca od Kiemiesza w gruntach i sianożęciach pokrzywdzenie, w dyferencji zostaje.

Wioska Graszie według starych inwentarzów była osadzona na gruntu włókach trzech, a podług pośledniejszego wymiaru przez tegoż supra mianowanego jm. czynionego, znalazło się włóki półczwartej i morgów trzy.

Roku 1772 miesiąca augusta 19 dnia według wymiaru jm. pana Franciszka Wichertta komornika województwa wileńskiego, mającego zupełną plenipotencyją od jaśnie oświeconego książęcia jm. Massalskiego biskupa wileńskiego, Pasterza dobrodzieja do rozgraniczenia i wymiaru gruntów tak plebańskich, jako i dwornych, w te słowa własną jego ręką wymiar wiosek plebańskich jest wyrażony: Z wymiaru mojego patuit: we wsiach Żiezdriach i Grasziach alias Kliszach oraz zaściankach, w inwentarzach wyrażonych, włók dwadzieście dwie i morgów 18. In cuius fide ręką mą własną podpisuję się: Franciszek Wichertt komornik województwa wileńskiego, mp.

Opisanie granic wiosek Żiezdriów i Grasziów oraz zaścianków, znajdujących się według inwentarzów dawnych. Tych wiosek grunta w jednym obrębie zostają. Począwszy od kopca rogowego między Gajweniami i Żiezdriami, a bokowego wsi Sały, prostym duktem idąc kopcami sypanemi do drugiego kopca rogowego, między zaściankiem plebańskim Kapustynią nazwanym i sznurami mieskimi a bokowym szymkuńskim, od pierwszego kopca idąc do drugiego, po lewej stronie zostają grunta żiezdriowskie, po prawej salskie i szymkuńskie. Od drugiego kopca rogowego zachyliwszy w lewo, prostym trybem idąc do trzeciego rogowego, po lewej stronie zostają grunta żiezdriowskie, po prawej miasteczkowe i dworne. Od trzeciego rogowego zachyliwszy w lewo, prostym duktem kopcami oznaczonymi idąc do czwartego rogowego, nazywającego się Łazdynia, po lewej stronie zostają grunta Grasziów, po prawej zostają Bernatyszek i Małduciszek. Od czwartego zachyliwszy dukt w lewo, prostym duktem idąc do rogowego pierwszego, po lewej stronie zostają grunta Żiezdriów, zaścianku Trasuliszek, po prawej zaś stronie zaścianku Akmeniszek, do Kiemieszy należącego. [l. 123v]

majątku, powinności onych i podatków rocznych

	Grunta		Robocizna		Dro- gi do Wil- na	Podatek roczny									
	Sie- dzibne	Przy- jemne	Tygod- niowa	Gwał- ty		Podym- ne		Czynsz		Dziakło					
	Włoki		Dnie			Zł	Gr	Zł	Gr	Ży- to	Owies	Gęsie	Ku- ry	Jaj- ka	Tal- ki
ciągły	¾	–	3	6	3	8	–	2	–	⅛	⅛	½	1	10	2
ciągły	¾	–	3	6	3	8	–	2	–	⅛	⅛	½	1	10	2
ciągły	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
ciągła wdowa	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
ciągły	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
ciągły	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
ciągły	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
ciągły	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
ciągły	1	–	3	6	3	8	–	4	–	¼	¼	½	1	10	2
	20	–	63	126	63	168	–	80	–	20	20	10½	21	210	42

[l. 124]

[l. 124v]

POWINNOŚCI WYŻ WYRAŻONYCH
PODDANYCH TAUROPILSKICH

Wszyscy poddani (prócz wioski Podworyszek), mający równo grunt, czynszu płacić każdy gospodarz powinien po złotych cztery, a wioska Podworyszki według opisanego w tabeli. Dziakła – żyta po czwierci, owsa po czwierci miary uciańskiej, po pół gęsi, po kurze jednym, po dziesięć jajek, po dwie talki swego lnu dawać; na straż – kolejno chodzić po tygodniu, gwałtów na rok dni sześć latem, z czym każą, odbywać po jednemu; podwody – do Wilna \w/ roku trzy razy zjeździć, a jeśliby podwód do Wilna nie było potrzeba, tedy powinni za każdą podwodę po trzy dni odbyć roboczną. Pańszczyzny zaś na tydzień przez cały rok latem i zimą po trzy dni odbywać. Te i inne powinności według starych inwentarzy pełnić mają punktualnie.

Beneficium tauropilskie jako dawniej e primeva fundatione religii ichm. księża plebani utrzymywali za prezentami najjaśniejszych królów ichm., tak i dopiero utrzymuje się za prezentą teraźniejszego najjaśniejszego monarchy, pana naszego miłościwego, szczęśliwie panującego wydaną na toż beneficium tauropilskie, w te słowa:

Stanislaus Augustus Dei Gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniehowiaequae

Reverendo in Christo patri Ignatio Jacobo principi Massalski episcopo Vilmensi, sincere nobis dilecto, aut sinceritatis suae in spiritualibus vicario et officiali generali, sive alteri cuiquam ad infra scripta potestatem habenti, gratiam nostram regiam. Reverende in Christo pater sincere nobis dilecte. Vacat ad praesens ecclesia parochialis Tauropilensis dioecesis sinceritatis vestrae, iam vero patronatus et collationis nostrae regiae, idque post fata venerabilis Mathaei Głaczyński sui ultimi ac immediati possessoris, ad quam ecclesiam modo praemisso vacantem nos pro iure nostro, quod nobis super [l. 125] id servit et competit venerabilem Andraeam Lenartowicz, vitae integritate, probitate morum, doctrinae peritia, pietatis, virtutum et meritorum claritate nobis optime notum et commendatum, sinceritati vestrae praesentandum esse duximus, prout quidem actu praesentamus hisce literis nostris, requirentes sinceritatem vestram, ut hunc a nobis praesentatum et non alium quempiam ad supra fatam ecclesiam parochialem Tauropilensem instituat, ac investiat, curam animarum, administrationem spiritualium ac regimen temporalium rerum eidem plene ac integre commitendo, prout id ad officium pastorale sinceritatis vestrae spectare ac pertinere dignoscitur. In quorum

fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo Magni Ducatus Lituaniae communiri iussimus. Dabantur Varsaviae die 9 mensis decembris Anno Domini 1779, regni vero nostri XVI anno.

<i>L. S.</i>	<i>Praesentatio venerabilis Andreae</i>
<i>Stanislaus Augustus Rex</i>	<i>Lenartowicz ad parochialem ecclesiam</i>
	<i>Tauropilensem post fata venerabilis Mathaei</i>
	<i>Głaczyński sui ultimi et immediati</i>
	<i>Ioannes Zarzycki S. R. possessoris.</i>
	<i>Maiestatis et sigilli maioris MDL</i>
	<i>secretarius, mp.</i>

Na zatyłku tej prezenty nad samą pieczęcią takowy się wyraża napis:

Cancellariatus celsissimi ac excellentissimi Alexandri principis Sapieha comitis in Bychów, Dąbrowna, Druja, Szkudy, Różana etc. etc., supremi Magni Ducatus Lithvaniae cancellarii sigillatum. Est in actis.

Roku 1779 miesiąca decembra 11 dnia. Comparendo personaliter u sądu JKM zadwornego asesorskiego WKL patron urodzony Piotr Starzyński budowniczy powiatu grodzieńskiego takową prezentę wielm. ks. Andrzejowi Lenartowiczowi wydaną ad acta podał.

<i>Aleksander książę Sapieha</i>	<i>Jan Jeleński</i>
<i>kanclerz wielki WKL</i>	<i>pisarz dekretowy WKL, mp.</i>

[l. 125v]

INVESTITURA

Ignatius Jacobus princeps Massalski Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Vilmensis etc.

Illustri admodum reverendo domino Matulewicz vicedecano Braslaviensi, nobis in Christo dilecto, salutem in Domino. Noverit dominatio tua, quia nos ad ecclesiam parochialem Tauropilensem post obitum admodum reverendi domini Mathaei Głaczyński illius ultimi et immediati possessoris vacantem, illustrem admodum reverendum dominum Andraeam Lenartowicz, decanum Braslaviensem, curatum Tauroginensem, a serenissimo rege Stanislao Augusto praesentatum, in termino hodierno instituendum et investiendum esse duximus, uti quidem praevio prius examine et recepto ab ipso iuxta praescriptum S. Concilii Tridentini, bullae Pii IV et constitutionum provincialium super catholicae fidei professione, tum quoque de obedientia et reverentia nobis

successoribusque nostris praestanda, deque non alienandis dictae ecclesiae Tauropilensis bonis, quinimo alienatis pro posse recuperandis solito corporali iuramento per manuum nostrarum capiti eius impositionem instituimus et investivimus. Curam animarum, administrationem spiritualium ac regimen temporalium rerum praedictae ecclesiae Tauropilensis ipsi commitemus requirentes dominationem tuam, quatenus dum et postquam pro parte memorati instituti nostri tenore praesentium requisitus fuerit, ipsum in et ad realem, actualem et corporalem praedictae ecclesiae Tauropilensis ipsiusque iurium et pertinentiarum inducat possessionem, ponat et recipiat. Statum beneficii simulque inventarium omnis supellectilis ecclesiasticae in praesentia moderni instituti nostri et testium fide dignorum connotet, conscribat et conficiat, quorum unum exemplar per modernum institutum nostrum et praedictos testes subscriptum ad nos cancellariamque Curiae nostrae remittat, alterum vero circa fundum relinquat. Defecti, si qui reperiantur, nobis deferat caeteraque prout de iure faciat et exequatur. In quorum fidem etc. Datum Vilnae in cancellaria curiae nostrae die 16 mensis maii 1782 anno.

*Antonius Kruszewski
canonicus Vilnensis,
auditor causarum curiae,
mp.*

*Peracta haec institutio praesentibus
perillustri admodum reverendo domino
L. S. Ioanne Reg[is] Kościółkowski canonico
coadiutore cathedralis Vilnensis et me
Michaele Makowski.*

[I. 126]

INTRODUKCYJA

DO KOŚCIOŁA PARAFIJALNEGO TAUROPILSKIEGO I PODANIE TEGOŻ KOŚCIOŁA
ZE WSZELKIEMI ONEGO DOBRAMI, W TE SŁOWA

Actus introductionis ad ecclesiam parochialem Tauropilensem factus est anno Domini 1782 mensis maii die 28.

Ego infra scriptus descendi ad locum loci dictum Tauropil in termino designato pro die 28 mensis maii anni currentis, ut introducerem illustrem admodum reverendum dominum Andraeam Lenartowicz decanum Braslaviensem ad ecclesiam parochialem Tauropilensem, quem ex dispositione celsissimi principis Ignatii Jacobi Massalski episcopi Vilnensis, Pastoris nostri dignissimi, publice coram populo ad hunc actum congregato introduxi in praesentia testium fide dignorum tum spiritualium quam saecularium: illustris admodum reverendi domini Simonis Prusewicz, canonici Livoniensis, prae-

positi Lyngmianensis, admodum reverendi domini Ioannis Matulewicz, vicepraepositi Kukuciscensis, admodum reverendorum in Cristo patrum Victoris Szymkiewicz, Benedicti Witkiewicz de larga manica ordinis S. Augustini, vicariorum Tauroginensium, et saecularium: illustris magnifici domini Casimiri Hornowski capitanei Lomazensis, commissarii celsissimi principis loci ordinarii, magnifici domini Francisci Sawicki camerarii palatinatus Vilnensis, magnifici domini Floriani Piotrowicz incisoridae Orszanensis, magnifici domini Ioannis Dawidson rotmagistri Braslaviensis, economi Tauroginensis, magnifici domini Iosephi Ulinski pocillatoris Rossianensis et aliorum multorum. In quorum praesentia connotavi et conscripsi omnem supellectilem ecclesiasticam et economicam temporalem, quam ecclesiam Tauropilensem sub titulo Sanctae Annae existentem cum omnibus bonis et proventibus connotatis et conscriptis fideliter secundum Celsissimi dispositionem. Unum inventarium connotatum remisi ad cancellariam eiusdem celsissimi principis loci ordinarii, alterum reliqui circa ecclesiam Tauropilensem, quae omnia connotata et conscripta supra mentionato illustri reverendo domino Andreae Lenartowicz decano Braslaviensi in realem et actuaalem possessionem tradidi, coram populo promulgavi, ut iuris est, et propter meliorem fidem sigillo munitum, manu mea subscripsi [!]. Datum ut supra in Tauropile.

*L. S.   Iosephus Matulewicz vicedecanus
          Braslaviensis, parochus
          Kukuciscensis, mp.*

[l. 126v]

ACTUM VILNAE

*Anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo
          secundo mensis aprilis die tertia*

Coram officio actisque praesentibus Archivi Cathedralis Vilnensis comparens personaliter reverendus dominus Andraeas Lenartowicz parochus Tauroginensis extradi sibi petiit per transumptum literas foundationis ac dotationis ecclesiae Tauroginensis. Quod cum iusta petenti non est denegandus assensus, obtinuit, quarum quidem, prout in actis extant et in archivo praesenti debita cum custodia asservantur, tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis.

Jerzy z miłosierdzia Bożego Ś. Kościoła Rzymskiego kardynał Radziwiłł biskup wileński, książę z Ołyki, Nieświża etc. Oznajmujemy tym listem naszym niniejszym i na potym będącym. Przychodził do nas pleban nasz taurogiński ksiądz Symon Maciejkowski opowiadając nam, iż do kościoła tau-

rogińskiego jest z dawna fundowana od antecessorów naszych godnej pamięci ichm. biskupów wileńskich dziesięcina każdego zboża z dworów naszych do biskupstwa wileńskiego należących, to jest z Taurogin, Bolciow i Kukuciszek, której dziesięciny, już teraz snopem, tak jako przedtym przodkom jego plebanom taurogińskim dawano, nie oddają, prosząc nas, abyśmy go przy tym zastanowieniu i dyspozycyi, którą antecessor jego ksiądz Mateusz Gładziński z marszałkiem i sprawcą dworu naszego panem Sewerynem Zaleskim uczynił, zachowali i pieniędzmi za nie płacić rozkazali. My tedy mając o tym dostateczną wiadomość od pomienionego marszałka dworu naszego pana Seweryna Zaleskiego, który z wiadomością naszą dla słusznych i pewnych przyczyn w roku 1581, gdyśmy z łaski Bożej na biskupstwo nasze wileńskie szczęśliwie przyjachali, poddane, którzy do tych folwarków służyli, na pieniądze osadził i role folwarkowe między nie rozdał. A strony dziesięciny, za rozkazaniem naszym (aby się kościołowi w niczym nie derogowało), z zesłym plebanem taurogińskim ksiądzem Mateuszem Gładziń-[l. 127]-skim, mając przy sobie rewizora dóbr naszych księdza Jana Ryszkowskiego plebana brasławskiego, takie zastanowienie uczynił: wzięwszy przed się urodzaje lat przeszłych, a mianowicie roku 1580 i 1581 i jako była ta dziesięcina oddawana, każde zboże, po czemu na targach było, taksował, a potym zastanowił, iż za dziesięcinę zwyż pomienionych dworów naszych każdego roku ma być dawano plebanowi taurogińskiemu gotowemi pieniędzmi z dochodów naszych dwora taurogińskiego kop lit. trzydzieści. A tak my, bacząc tę kompozycyją być słuszną, przestaliśmy na niej i tym listem naszym ratyfikujemy ją, a mocną i trwałą mieć chcemy, aby na każdy rok z dochodów naszych dworu taurogińskiego księdzu Symonowi Maciejkowskiemu i sukcesorom jego, plebanom taurogińskim, było zawżdy dawano za dziesięcinę kościoła taurogińskiego na dzień ś. Marcina dnia 11 nowembra, poczynając od tego blisko przeszłego święta ś. Marcina w tym terażniejszym roku 1585, gotowemi pieniędzmi (jako taksa tej dziesięciny wynosi) kop litewskich trzydzieści, nigdy tego czasu i postanowienia naszego nie omieszkiwając, jakoż urzędnikowi terażniejszemu dworu naszego taurogińskiego urodzonemu Wojciechowi Janczewskiemu i na potym inszym będącym urzędnikom taurogińskim rozkazujemy, abyście za tym listem naszym, wiedząc z niego wolą i postanowienie nasze, każdego roku na ś. Marcin z dochodów naszych taurogińskich księdzu plebanowi terażniejszemu taurogińskiemu i na potym jego sukcesorom te trzydzieści kop groszy litewskich skutecznie oddawali. Które pieniądze przy liczbie waszej za kwitami ich będą wam do skarbu naszego zawżdy przyjęte. Ktemu jest stara fundacyja, iż do tegoż kościoła taurogińskiego dawano z tychże dochodów naszych na wino po dwie kopie litewskich, rozkazujemy, aby przy tej dziesięcinie te dwie kopie podług dawnego zwyczaju na wino były oddawane. A na większą pewność i utwierdzenie tego listu naszego podpisaliśmy go ręką

naszą i pieczęć naszą do niego przyłożyć rozkazaliśmy. Datum Vilnae, die decima nona decembris anno millesimo quingentesimo octogesimo quinto. Jerzy kardynał Radziwiłł, mp. Quae omnia per praesens transumptum fideliter extracta vidi, [l. 127v] legi, collationavi et quia in omnibus suis punctis, clausulis et paragraphis verbum de verbo prout in suis actis extant concordare reperi, ideo hasce transumpti literas in maius robur ac fidem manu mea subscripsi [!] et sigillo cancellariatus dioecesis Vilmensis communivi. Actum et datum Vilnae, ut supra.

L. S.

*Ks. Michał Pożaryski archiwista dioecesis
Vilmensis, mp.
Concordavi cum actis.*

Roku 1779 miesiąca maja 10 dnia. Na roczkach majowych grodzkich brasławskich comparendo personaliter u sądu patron w. jm. pan Jan Salmonowicz, łowczy starodubowski, ten dokument ad acta podał.

*Jerzy Szauman sędzia
prezdujący powiatu
brasławskiego, mp.*

*Ignacy Szyryn sędzia grodzki i koniuszy
powiatu brasławskiego, mp.*

*Bogusław Thomaszewicz
sędzia grodzki powiatu
brasławskiego, mp.*

*Leonard Bielikowicz pisarz grodzki
powiatu brasławskiego, mp.*

Kopija listu z Kapituły pisanego do jks. \Koryzny/ kanonika wileńskiego, aby dziesięcina była płacona do kościoła taurogińskiego sub data r. 1592.

*Prałaci, kanonicy i wszystka kapituła głównego kościoła Świętego
Stanisława na zamku wileńskim*

W Bodze wielebnemu jks. Mikołajowi Koryznie kanonikowi wileńskiemu, bratu naszemu służby i miłość naszą braterską zalecamy. Przysyłał do nas ksiądz Szymon Maciejkowski pleban taurogiński z listem otworzystym oświeconego ksiązęcia i pana jm. ksiądz Jerzego Radziwiłła kardynała, biskupa na ten czas krakowskiego o tym, iż jm. dobrodziej na on czas będąc biskupem wileńskim, po odmienieniu folwarków zawilejskich, gdy [l. 128] poddane tameczne sprawcy samego ksiązęcia jm. na osadzie stanowili, zacyzm i dziesięcina do kościoła taurogińskiego tak z Taurogin, Bolć i Kukućszek ustać musiała. Lecz jo. księcia mość postrzegając tego, aby kościół w

swoich dochodach nie był ukrzywdzon, rozkazać raczył tę dziesięcinę kościoła taurogińskiego na pieniądze oszacować, jako o tym szerzej list jo. jm. książećcia kardynałów[y] opiewa, jakoż tę dziesięcinę od postanowienia aż do tego czasu zawsze płacono. Acz pomieniony ksiądz pleban daje tę sprawę, iż jm. za tym listem książećcia kardynałowym, oprócz wiadomości i pozwolenia naszego, z tych postanowionych pieniędzy za tę dziesięcinę nic dać nie chcą. Tedy my uczyniliśmy tę decyzją między sobą i Jegomości w tym jako brata spólnego naszego żądamy, napominamy, aby jm. ksiądz plebana taurogińskiego podług listu jo. jm. książećcia kardynałowego zachowali. A to, co jest Bożego i kościelnego, na czas naznaczony oddać i te pieniądze za dziesięcinę pospołu z pieniędzmi na wino zapłacić raczył. Z tym się braterskiej miłości i modlitwie waszej pilnie oddajemy. Dan z Wilna dn. 23 oktobra, Roku Pańskiego 1592.

*L. S Bartłomiej Nieobrzwicki [!] kanonik wileński,
ręką swą*

Roku 1779 miesiąca maja 10 dnia. Na roczkach majowych grodzkich brasławskich comparendo personaliter u sądu patron w. jm. pan Jan Salmonowicz łowczy starodubowski ad acta podał.

<i>Jerzy Szauman sędzia prezydujący powiatu brasławskiego, mp.</i>	<i>Bogusław Thomaszewicz sędzia grodzki powiatu Brasławskiego, mp.</i>
<i>Ignacy Szyryn sędzia grodzki i koniuszy powiatu brasławskiego, mp.</i>	<i>Leonard Bielikowicz pisarz grodzki powiatu brasławskiego, mp.</i>

Concordavi cum actis Józef Juszkiewicz ziemski i grodzki powiatu brasławskiego regent, mp. [l. 128v]

Benedictus Wojna Dei gratia episcopus Vilnensis

Oznajmujemy tym listem naszym, iż mając wiadomość, że pleban nasz taurogiński venerabilis Symon Maciejkowski nie mając przy tej plebanii swojej gruntu z potrzebę i wypustu dla bydła zgoła nic, a chcąc my, aby tam ten pleban nasz przy kościele taurogińskim obejście swoje słuszne i przystojniejsze mieć mógł, przydaliśmy z łaski naszej do tej plebanii ks. Symonowi Maciejkowskiemu zaścianek ziemi przy siele Sałach leżący i przezywający się Małduciszki, który pod ten czas trzymał mieszczanin nasz taurogiński Stanisław Lisowski na czynszu gołym, ze wszystkim tym, jako pomieniony Lisowski trzymał, z którego nam ks. pleban nic do skarbu naszego żadnej

powinności czynić ani czynszu płacić nie będzie powinien. Na co daliśmy mu ten nasz list z podpisem własnej ręki i pod pieczęciami naszymi. Datum w Wilnie, dnia 8 marca, anno Domini 1602.

*Benedictus Wojna
episcopus Vlnensis*

L. S. L. S. L. S.

*Wypis z autentycznego przywileju na pergaminie pisanego, słowo do słowa.
Benedictus Wojna Dei et Apostolicae
sedis gratia episcopus Vlnensis*

Significamus universis et singulis quorum interest aut aliquomodo poterit interesse per hasce nostras proprias literas, quod nos singularem habentes affectum ad fidelia servitia domini Stanislai Pieńkowski, qui tempore belli defendebat spirituales limites a Livonia, tunc ad nos pertinens praedium dictum Małduciszki inter bona nobilium nostrorum existens, ex una parte Ioannis Kiemiesz, ex altera autem Mathiae Puczkarewicz iacentibus \cum/ agris cultis et incultis, sylvis, gaiis, stagnis, subditis etc. et cum omnibus attinentiis et pertinentiis ad eadem bona spectantia supra dictum praedium Małduciszki nobis iure caduco devolutum, in recompensam servitiorum praefatae personae Pienkowski damus, donamus, concedimus perpetuis temporibus in aevum illi et successoribus eius, tamen cum consensu Venerabilis Capituli, qui ex praedicto praedio omnes fructus sibi querere poterit secundum suam voluntatem et dispositionem dare, donare, conducere etc. sine ullo a nobis et successoribus nostris praeiudicio, et ideo hoc privilegium a nobis datum propter meliorem fidem sigillis appensis manibus nostris subscripsimus [!]. Datum Vilnae, anno Domini 1604 die 12 mensis aprilis.

*Benedictus Wojna
episcopus Vlnensis*

L.S. L.S. L.S.

*Nicolaus Dyczius, decanus
cathedralis Vlnensis,
procurator Capituli
Andraeas Ossowski notarius
Venerabilis Capituli*

Tenże jw. biskup wileński, przyłączając niektóre wioski do folwarku Taurapile, uczynił ustawę poddanych plebanii taurogińskiej pod datą r. 1604 dn. 28 grudnia. [l. 129]

*Ex actis Archivi Dioecesis Vilnensis. Copiatim excerptum.
Anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo
nono die 27 mensis februarii*

Coram officio actisque praesentibus Archivi Dioecesiani Vilnensis comparens personaliter illustris admodum reverendus dominus Andraeas Lenartowicz parochus Tauroginensis tenensque in manibus suis literas originales circumscriptionis differentiarum sive disiudicationis inter limites fundorum parochiae Tauroginensis ab una et fundos aulae Tauroginensis ex altera partibus, petiit easdem, ne casu quo depereant, alias ad omnem eventum ad acta praesentia suscipi et ingressari [!]. Quas ut pote salvas, integras, et omni suspicionis labe carentes, actis praesentibus inserendo, tenor earum de verbo ad verbum sequitur estque talis.

Znam tą moją kartą daną w Bogu najprzewielebniejszemu jks. Lenartowiczowi proboszczowi taurogińskiemu na to, iż co ja mając w zleceniu dyspozycją od jw. jks. Massalskiego biskupa wileńskiego do zakończenia w granicach dyferencyje z graniczącymi oraz uczynienia w kategoriach niżej wyrażonych spokojności wiekuistej, zjechawszy na grunt dyferencyjny między dworem a plebaniją, wejrzałem w istotę granicy idącej i ściany graniczącej, która idzie od wsi Szymkun i gruntów wioski Podworyszki do plebanii taurogińskiej przynależącej, kopcami sypanemi i ścianą zgadzającą się ab utraque parte do kopca rogowego z kamieni ułożonego, jak najprościej duktem, gdzie po jednej stronie gruntu taurogińskie, a po drugiej plebańskie będące zostawać mają indispensabiliter w swojej cyrkumferencyi i ograniczeniu. Że zaś poddany taurogiński za dozwoleńiem się antecessora przeszłego plebanii, ut patet z illacyi ludzi starych i z istotnego przejrzenia granicy za ścianą graniczącą wyciąwszy pasiekę, grunt zarabiał i coraz dalej dla przywłaszczenia czyli przez niewiadomość psuł granicę, ścianę zorywał, a na koniec i dąb graniczący z znakiem spalił, jednak za przetrzebieniem granicy i wyprowadzeniem prostego duktu wszystko się okazało. Więc czyniąc sprawiedliwość i sumnieniu zadosyć, takowy grunt zostający dotąd w pienności i differencyi jak słusznie był należący z dawnych czasów, tak i dopiero nie przestępując granic, praw, przysądzam teje plebanii. Co jako ma być nienaruszone, tak dla lepszej wiary podpisuję się. Datum we dworze taurogińskim, ut supra. Jerzy Dewojna Sylwestrowicz rotmistrz powiatów Księstwa Żmudzkiego. Będąc przy takowym wyjeździe dla uczynienia spokojności między gruntami wyż wyrażonemi podpisuję się. Datum, ut supra. G. D. Brunnow porucznik JKM D. T. [?] H. Będąc przytomnym przy takowym wyjeździe dla pewności doskonalszej i wiadomości własną ręką podpisuję się. Józef Uliński PP [?], mp. Będący przytomnym przy takowym wyjeździe dla pewności doskonalszej i wiadomości własną ręką podpisuję się. Tadeusz Gąsecki, mp. Quae omnia

prout in suo originali authentico extant et per praesens depromptum fideliter extradita sunt, vidi, legi et collationavi et quia verbum de verbo secum concordari reperi, ideo praesens transumptum [l. 129v] ad maius robur et fidem manu propria subscripsi [!] et sigillo cancellariae dioecesis Vilmensis communiri feci. Datum Vilnae, ut supra.

L. S. *Suscepi ad acta et concordavi cum originali.
Symeon Onuphrius Chrzczonowicz praepositus ad edes
S. Mariae Magdalenae, vice[c]ustos cathedralis et
vicecancellarius dioecesis Vilmensis, mp.*

*Wypis z ksiąg ziemskich spraw wieczystych województwa wileńskiego.
Roku tysięcznego siedmset ósmdziesiąt pierwszego
miesiąca iulii siedemnastego dnia*

Circa acta ziemstwa województwa wileńskiego comparendo personaliter jp. Jakub Babniewicz list ten prywatny Jo. księcia Ignacego Massalskiego biskupa wileńskiego do w. jks. Lenartowicza dziekana brasławskiego, plebana taurogińskiego, przyjazd komissarza i komornika dla ułatwienia między plebanią taurogińską a dożywotników gruntami kwestyi oznajmujący i dopominanie się funduszu dokumentów zalecający, ad acta podał hoc in tenore. Illustris admodum reverende domine, frater observande. Jadący w tych dniach do dóbr zawilejskich komissarz mój jp. Hornowski ma zalecenie, żeby komornicy moi między gruntami plebanią taurogińską a gruntami dożywotników ułatwili. Więc za zbliżeniem się jp. Hornowskiego zechcesz waszmość pan do niego w tym odezwać się. Jestem illustris admodum dominationis vestrae addictus frater et servus. U tego prywatnego listu podpis, data i przypis takowe: Ignatius episcopus dn. 11 augusta r. 1780, z Werek. O fundusz i dokumenta dopominaj się, wm. pan, i jeżeliby za prośbą wydać nie chciano, należy prawem dochodzić. Na tymże liście napis z pieczętowaniem laku czerwonego takowy: Illustri admodum reverendo domino Lenartowicz decano Braslaviensi, praeposito Tauroginensi, fratri observando. Który ten list prywatny oczywiście ad acta przez wzwyż jp. Jakuba Babniewicza podany jest do ksiąg ziemskich spraw wieczystych województwa wileńskiego przyjęty i wpisany. Z których ksiąg tenże wypis pod pieczęcią urzędową ziemską województwa wileńskiego dla tegoż w. j. księdza Lenartowicza dziekana brasławskiego, plebana taurogińskiego jest wydan.

L. S. *Correxi Józef Juraha ziemski i grodzki województwa
wileńskiego namiestnik. Est in actis.*

*Wypis z ksiąg ziemskich spraw wieczystych województwa wileńskiego.
Roku tysięcznego siedmset ósmdziesiąt pierwszego mies. iulii siedmnastego dnia*

Circa acta ziemstwa województwa wileńskiego comparendo personaliter jp. Jakub Babniewicz skrypt ten testimonijalny w. j. księdzu Lenartowiczowi dziekanowi brasławskiemu, [l. 130] plebanowi taurogińskiemu od jp. Mikołaja Jelskiego komornika powiatu grodzieńskiego in rem plebanii taurogińskiej wydany ad acta podał, słowo do słowa tak się w sobie mający. Roku tysięcznego siedmset ósmdziesiąt pierwszego dn. 7 maja. Ja, niżej wyrażony komornik powiatu grodzieńskiego i dóbr zawilejskich, do biskupa wileńskiego należących, oznajmuję tym moim testimonijalnym skryptem, iż z woli jo. księcia jm. Ignacego Masalskiego biskupa wileńskiego i dyspozycyi w. jp. Hornowskiego komissarza dóbr zawilejskich tegoż biskupstwa, zjechałem na grunta konwikcyi ulegające w. jks. Lenartowicza dziekana brasławskiego i poddanych w dożywotniej tenucie jp. Józefa Ulińskiego będących, do folwarku Małduciszki zwanego w powiecie brasławskim sytuowanego należących, od tychże ichmościów, to jest od w. jks. Lenartowicza dziekana brasławskiego, plebana taurogińskiego i jp. Józefa Ulińskiego do ułatwienia zprzeczek między rzeczonymi gruntami będąc użytym, gdy graniczne na gruntach dukta i znaki w przytomności obuch stron oglądałem oraz dokumenta plebanii taurogińskiej i jm. pana Józefa Ulińskiego egzaminowałem, znalazłem tak znaki graniczne, jako też i dokumenta plebanii taurogińskiej służące, sprawiedliwsze niżeli jm. pana Ulińskiego, o czym przyświadczać, niniejszy skrypt mój własną ztwierdzam [!] ręką. Mikołaj Jelski komornik powiatu grodzieńskiego i dóbr zawilejskich jaśnie oświeconego księcia jm. biskupa wileńskiego. Który ten skrypt od zwyż na podpisie wyrażonego jp. Mikołaja Jelskiego komornika powiatu grodzieńskiego i dóbr zawilejskich jo. księcia jm. biskupa wileńskiego testimonijalny wydany, a przez jp. Jakuba Babniewicza oczywiście do akt podany, jest do ksiąg ziemskich województwa wileńskiego spraw wieczystych przyjęty i wpisany, z których tenże wypis pod pieczęcią urzędową ziemską województwa wileńskiego dla w. jks. Lenartowicza dziekana brasławskiego, plebana taurogińskiego wydany jest.

L. S. Correxī Józef Juraha ziemski i grodzki województwa wileńskiego namiestnik. Est in actis.

Ekstrakt ziemski wileński aktykacyi skryptu testimonijalnego w. jks. Lenartowiczowi dziekanowi brasławskiemu wydanego od jp. Jelskiego komornika powiatu grodzieńskiego etc.

Ks. Andrzej Lenartowicz dziekan brasławski,
pleban taurogiński i tauropilski, wizytator generalny, mp. [l. 133]¹

¹ l. 130v, 131-131v, 132-132v – tušti.